

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. XLV. De Qualitatum contrarietate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

Logica an-
speculati-
ua & practi-
ca.

riue contemplatur. Et sic distingui solet medicina in speculatiuam & practicam, non ut in scientias omni- no diuersas, sed ut in diuersas partes seu rationes e- iusdem scientiæ. Idem etiam multi existimant de Phi- losophia morali: sine dubio enim multa speculatiue cõsiderat, quamuis absolute ad morale opus ordina- ri videatur: & ideo magis practica censeatur. Atque ad eundem modum possumus probabiliter loqui de Logica, opposito modo: est enim simpliciter scientia speculatiua: quamuis ex parte etiam sit practica, diri- git enim operationes intellectus, ut artificiose fiant eo modo quo fieri possunt, vnde & ars liberalis ap- pellatur: tamen ad hanc directionem multa, & fere maiori ex parte contemplatur pure speculatiue: & i- psammet directionem magis facit speculando natu- ram, & proprietates naturales ipsorum actuum intel- lectus, quam practice instruendo intellectum quo modo debeat operari, ut bene an maduerit Heru- xus quodlib. 1. quæst. 3. Sed de hac re & de diuisioni- bus habituum, atq; adeo de speciebus qualitatis hæc sint satis.

DISPUTATIO XLV.

De contrarietate qualitatum

Connexio
huius disp.
cum præce-
dentibus.

Explicatis speciebus qualitatis, dicendū sequitur de proprietatibus eius, ex qui- bus duas tantum superius tractandas proposuimus, scilicet, contrarietatem, & intensionem, tum, quia hæc solæ dif- ficultatem habent: alias enim breuiter expediui- mus: tum etiam, quia harum cognitio ad complementum huius operis necessaria est. Nam oppositio & contra- rietas inter proprietates entis annumerari solet: & ideo de illa disseruit Aristoteles in libro 10. Intensio vero in qualitatibus tam spiritualibus quam mate- rialibus reperitur: eiusque tractatio ad perfectiorem formarum intelligentiam conferet. Ut ergo de con- trarietate ordinate dicamus, prius de oppositione, quæ genus illius est, nonnulla præmittamus. Deinde quid sit ipsa contrarietas, & in quibus rebus interce- dat, declarabimus.

SECTIO I.

Quid sit oppositio, & quod sit.

I.
Varia diu-
siones oppo-
sitionis.

Oppositio duobus modis accipi potest, primo generaliter pro quacunque di- uersitate vel repugnantia rerum seu extremorum. Et hoc modo idem est oppositio, quod diuersitas & distinctio. Alio vero modo sumitur oppositio magis strictè & proprie, pro repugnantia inter certa & definita ex- trema, & peculiari habitudine inter ea inuenta. At- que hoc modo ea, quæ diuersa sunt, ac distincta seu repugnantia distingui possunt in ea, quæ sunt proprie opposita, & quæ proprie opposita non sunt, & solent vocari disparata. Atque hoc posteriori modo sunt inter se repugnantes variæ formæ substantiales, ut infra dicemus. Similiter duæ differentiæ diuidentes genus sunt hoc posteriori modo oppositæ: vnde & a- liquando ab Aristotele appellantur contrariæ pro- pter posituam repugnantiam, quam includunt. Pri- or vero oppositio propria est, de qua in præsentia a- gimus: nam in alia generalitate sumpta, idem est quod diuersitas, de qua in disputa- tione septima sufficienter diximus.

Quid oppositio in genere sit: eiusque diuisione in posituam, & negatiuam oppo- sitionem.

EX his vero colligere licet, oppositionem ut sit nullam rem aut realem modum addere rebus, quæ oppositæ dicuntur, sed solum posse addere aut negationem, aut respectum, vel realem, vel rationis. Ad quod explicandum aduertendum, duplex di- stingui posse genus huius oppositionis. Vnum inter extrema posituam: aliud inter extremum posituum & negatiuum. Non potest autem dari tertium mem- brum, scilicet, oppositio inter extrema negatiua, tum quia realis oppositio, de qua agimus, debet habere reale fundamentum in altero saltem extremorum: tum etiam, quia vna negatio per se & ratione sui non repugnat alteri. Nam licet vna negatio possit cadere in aliam, vel in priuationem, & ut sic repugnet re- spectu eiusdem, ut esse cæcum, & non esse cæcum, ta- men illa oppositio est ratione affirmationis inclusæ in altero extremorum, & ita semper alterum extre- mum vel virtualiter, vel formaliter posituum est. Vnde dicta oppositio contradictoria est, de cuius ra- tione est, ut alterum extremum sit posituum, ut in dicto exemplo, cum homo dicitur esse cæcus, vnum virtute affirmatur, scilicet, habere capacitatem vi- dendi: aliud negatur, scilicet, habere visum. Cum ergo dicitur idem homo non esse cæcus, vel nega- tur habere capacitatem videndi, vel virtute affirma- tur habere visum. Omnis ergo oppositio est aut in- ter duo extrema posituam, aut inter posituum & ne- gatiuum.

II. Illa ergo oppositio, quæ est inter extrema positi- ua, supra ipsa extrema nil addit, nisi negationem, quod vnum non est, vel potest esse aliud, aut simul cum alio. Hæc tamen negatio fundatur in peculiari natura & conditione talium extremorum, ratione cuius potest etiam oppositio addere relationem rea- lem vnius ad aliud, nisi alioqui ipsamet oppositio in relatione consistat, ut statim dicam. Quod autem hæc oppositio nihil aliud sit, constat, tum quia nihil aliud est necessarium, imo nec intelligi potest in hu- iusmodi oppositis, tum etiam, quia formæ oppositæ vel contrariæ per se ipsas, & non per aliquid addi- tum, contrariæ sunt, ergo oppositio nihil eis addit præter negationem vel respectum: quibus talis eo- rum natura declaratur. Vnde cum dicimus, opposi- tionem nihil addere supra extrema posituam, intelli- gendum est de ipsis formis seu extremis formaliter sumptis. Denique, hæc oppositio est species quædam diuersitatis seu distinctionis, teste Aristotele 10. Me- taphysicorum, diuersitas autem seu distinctio solum addit negationem vel respectum supra res distin- ctas, ut constat ex dictis supra in disputatione 4. & 7. Ergo.

IV. At vero, quando oppositio ex altero extremo ne- gatiua est, si sumatur dicens respectum inter oppo- sita, magis est oppositio rationis, quam rei: quia cum alterum extremum nihil sit, aut eius rationis, non po- test relatio esse rei, sed rationis. Vnde etiam negatio quam addere potest talis oppositio supra extremum posituum, magis est negatio rationis, quam realis: album enim opponitur non albo, quia ab illo neces- sario distinguitur, eique repugnat, atq; ita album ne- cessario infert negationem non albi: negatio autem negationis dicitur negatio rationis potius quam rei, ut supra tetigimus disp. 4. sect. 1. Hæc igitur oppositio- nes, quæ ex altero extremo negatiuæ sunt, in se solū ponunt in altero extremo positiuo fundamentum oppositæ negationis, quæ in re nihil est, sed suum qua- si esse est destruere & tollere aliud extremum positi- uum. Ex his igitur satis constat quid sit oppositio, & ex parte etiam quod sit.

Dispositio

Diuisio negatiue oppositiōis in priuatīuam & contrādictōriam.

V. **R**ursus vero subdistingueda sunt singula ex illis membris in duo alia, vt perficiatur quadrimembris diuisio, tradita ab Aristotele, tum in prædicamentis, tum in 10. Metaphysicorum. Oppositio enim negatiua subdiuiditur in contrādictōriam, & priuatīuam, quæ ita inter se differunt, sicut negatio & priuatio inter se. Ad intelligendam autem hanc diuisionem & membra eius aduertendum est, de contrādictōne dupliciter nos loqui posse: scilicet, vel dialectice seu complexe, vt sic dicam: vel physice, realiter, seu in complexe. Priori modo contrādictio est oppositio inter propositionem affirmatiuam, & negatiuam eiusdem de eodem: quarum altera vniuersalis sit, altera particularis, vel ambæ singulares cum aliis conditionibus logicalibus. Et huiusmodi contrādictio, quatenus est formaliter in intellectu inter iudicia eius, non est oppositio contrādictoria in dicta diuisione contenta, sed est potius contrarietas, nam est oppositio inter extrema positiua, & absolutā, nimirum inter assensum intellectus, qui dum ad contrādictoria obiecta tendunt, inter se contrarij sunt. Quod si non sit sermo, de assensibus, sed de propositionibus tantum apprehensibus, illæ dicuntur oppositæ, non tanquam res, sed tanquam signa: quia significant vel representant res oppositas. Quod suo modo inueniuntur etiam in propositionibus vocalibus & scriptis. Obiecta vero talium propositionum, quatenus complexe significantur & concipiuntur, sunt quidem contrādictorie opposita, tamen sicut in re non habet illud modum complexionis, sed prout obiectiue sunt in intellectu, & ab actu illius denominantur, ita proportionali modo habent illam oppositionem: ideoque illa contrādictoria oppositio magis pertinet ad entia rationis, quam rei.

Atque vt hoc obiter dicamus, idem proportionaliter est de contrarietate complexa, quæ inter propositiones vniuersales, affirmatiuam & negatiuam intercedere dicitur, cui etiam adiungitur subcontrarietas, quæ impropriissima est oppositio, quia secundum rem non affirmatur, aut negatur idem de eodem, sed solum secundum modum concipiendi aut significandi. Non solent autem Dialectici numerare inter oppositiones propositionem priuatīuam, quia oppositionem attendunt iuxta qualitatem copulæ affirmatiuam vel negatiuam: si tamen ex solis prædicatis attendatur, hæc duæ propositiones, *Petrus est cæcus, Petrus est videns*, essent priuatīue oppositæ, cum enim non possint esse simul veræ, aliquam oppositionem habere necesse est. Illa vero non potest esse alia nisi prædicta. Tamen quia copula est veluti forma propositionis, & in illa non habent formale oppositionem, ideo propositiones illæ vt sic, non dicuntur simpliciter oppositæ, sed secundum quid dici possunt de opposito extremo: quod eodem modo accidere potest in extremis contrariæ, & relatiue, imo & contrādictorie oppositis. Sed de dialecticis oppositionibus hæc sufficiant.

VII. In præsentī ergo sermo est de contrādictōne incomplexa, quæ interuenit inter quamcunque formam, vel naturam, & negationem eius, quæ a priuatīua oppositione in hoc distinguitur, quod priuatīua oppositio connotat habitudinem ad subiectum capax talis formæ. Vnde formaliter, seu respectiue eandem rationem oppositionis habent, nimirum quod impossibile est formam & carentiam formæ eidem secundum idem, & simul continere. Quod principium ac fundamentum tam est per se notum, vt nulla indigeat probatione, vel defensione: quanquam Aristoteles de illo late disserat in 4. Metaph. Nec de hoc duplici genere oppositionis plura hoc loco addere oportet, præter ea, quæ de cōparatione eorum cum Tom. II. Metaphys.

contrariis sequente sectione dicemus. Nam intelligentia harum oppositionum tota posita est in explicandis rationibus priuationis & negationis, ac differentis earum, de qua re dicturi sumus ex professo in disp. vlt. huius operis, sect. 4. quia priuatio & negatio inter entia rationis numerantur.

Diuisio positiue oppositiōis in respectiua & contrariam.

Tandem oppositio positiua distinguitur in relatiuam & contrariam. Oppositio relatiua est inter extrema relationum, vt inter patrē & filium, &c. De qua dicturi sumus inferius disp. 47. sect. 16. in fine: supponit enim multa, quæ ibi tractaturi sumus de natura relationis. Oppositio contraria est inter positiua extrema & absolutā directe inter se repugnantia in eodem subiecto: de cuius definitione & proprietatibus in sequenti sect. dicturi sumus late. Nunc solum est aduertenda differentia, quam inter contraria & relatiue opposita notauit D. Thom. q. 7. de potentia, art. 3. ad quartum, nimirum, quod relatiue opposita non semper sunt inæqualiter perfecta, scilicet quoad oppositas relationes. Quod quidem in relationibus creatis manifeste constat, si sint mutue, & equiparatiue, in non mutuis enim non potest fieri hæc comparatio, cum in altero extremo nulla sit relatio realis: in relationibus autem creatis disquiparatiue, semper altera inuenitur minus perfecta, vt inductione patet in relatione partis & filii, maioris & minoris, & similibus. Et ratio est, quia fundamentum talium relationum semper est in altero extremorum cum aliqua imperfectione, aut saltem cum minore perfectione. Solum in relationibus increatis, etiam si disquiparatiue sint, inuenitur equalitas propter oppositam rationem. At vero in contrariis oppositis semper alterum est minus perfectum, quam aliud, vel ob generalem rationem, quod sub eodem genere, specie differunt: quæ autem sic differunt, sunt inæqualiter perfecta: vel ob specialem naturam contrariorum, quorum vnum semper est potentius alio.

Quæ differentia multo magis intercedit inter priuatīue opposita, vel contrādictorie respectu relationum: nam etiam in illis cum alterum extremum negatiuum sit, semper est minus perfectum, quam suum oppositum. Imo ait D. Th. citato loco, ideo hanc conditionem in contrariis etiam reperiri, quia vnum includit negationem alterius. Quæ ratio difficilis est, quia hoc commune esse videtur vtrique contrariorum, scilicet includere negationem alterius, vel fundamētaliter in se, vel causaliter respectu subiecti. Nisi intelligamus, vnum contrariorum semper tale esse, vt per modum negationis & defectus ad alterum comparatur. Propter quod interdum Aristot. alterum contrariorum priuationem appellat, vt nigredinem respectu albedinis: æquiuoce tamen respectu priuationis, vt constituit priuatīuam oppositionem.

Atque ex prædicta diuisione cum duplici subdiuisione facile colligi potest sufficientia illius vulgaræ diuisionis in quatuor genera oppositionum. Nam inter oppositionem positiuam & negatiuam non potest medium excogitari, magis quam inter negationem & affirmationem, vt satis explicuimus. Rursus negatiua oppositio duobus tantum modis intelligi potest, scilicet, vel simpliciter vel cum determinatione seu connotatione talis subiecti. Positiua autem oppositio, aut est absolutā, aut solum ex aliquo respectu: inter quæ etiam medium inueniri non potest. Si ergo tantum consurgunt dicta quatuor oppositionum genera.

Qualis sit dicta diuisio.

Dubitari verohic potest, an hæc omnia genera oppositionum æque & vniuoce participant communem

VIII.

Quid positiue relatiua

Quid contraria

Discrimen inter relatiue & contrariis opposita

IX.

X.

Sufficientia oppositiōis in quatuor generibus

XI.

R r 2

munem oppositionis rationem. Nam Simplicius, Boetius, & alii, in Postprædicament. ita sentiunt: alii vero analogiam constituunt, ut Albertus ibi, & Dion⁹ Thomas opusc. 48. tract. de interpretatione capite 8. Res tamen est parui momenti, & ideo omitto rationes, quæ in utramque partem facile excogitari possunt. Formaliter tamen rationem oppositionis considerando, non videtur dubium, quin ratio oppositionis per se primo conveniat contradictioni: seu negationi oppositioni. Unde contraria, & relatiua in tantum sunt opposita, in quantum vnum includit aliquo modo negationem alterius, & ita videtur intercedere analogia secundum quandam attributionem. Nec refert quod contrarie & relatiue opposita maiorem realitatem habeant à parte rei: quia formalis ratio oppositionis non tam attenditur ex entitate, quam ex negatione quam addit oppositio ut licet. Et huic sententiæ fauer Aristoteles 10. Metaphysic. cap. 7. dicens: Contradictionem oppositionem esse omnium maximam. At vero comparando contradictionem ad priuatiam oppositionem non est inter ea propria analogia, quia neque est formalis diuersitas in ratione oppositionis, ut diximus. Dicitur tamen negatio pura maiorem oppositionem constituere, quæ priuatio, quasi extensiuæ, quia negatio dicit absolute illam oppositionem respectu cuiuscunque: priuatio vero respectu determinati subiecti. Et ideo Aristot. 10. Metaphysic. cap. 7. dixit priuationem esse quandam contradictionem. Comparando autem contraria & relatiua inter se, illa videntur opposita simpliciter: hæc secundum quid: quia illa absolute opponuntur, hæc tantum respectu eiusdem. Unde illa etiam inter se pugnant, & quantum ex se est, sese expellunt formaliter vel effectiue: illa vero licet distinctionem requirant, non tamen proprie pugnant, sed potius vnum requirit existentiam alterius, ut notauit D. Thomas dicta quæstione septima de potentia, articulo 8. ad quartum, dicuntur etiam ad conuerentiam, quod proprium illorum est inter omnia opposita, ut notauit Aristoteles in Postprædic. cap. de oppositis.

XII.
Obiectioni
satis fit.

Dicit tandem aliquis, Vnum contrarium magis distat ab illo quam sola negatio: magis enim distat album à nigro, quam non album: ergo est inter illa maior oppositio. Unde contrarietas infert contradictionem, non vero è contra. Respondetur, illud in tantum esse verum, in quantum cum vno contrario coniuncta est negatio alterius: unde comparatio fit inter duas oppositiones simul sumptas cum altera tantum: & ideo mirum non est, quod illa appareat maior seu potius multiplex. At vero præcise, ac formaliter falsum est assumptum. Nam negatio immediate, per se, ac formaliter destruit rem totam, & cum illa nullam habet convenientiam, sed distant tãquam ens & non ens: & ideo adæquate diuidunt ens, neque inter ea medium inueniri potest. Nō est autem ita in formis contrariis, quia vnaquæque immediate ponit aliquid in subiecto: in quo conuenit cum sua contraria: & deinde causaliter & quasi mediate expellit illam: & ideo simpliciter est maior prior repugnantia. Cuius etiam signum esse potest, quia illa, quæ contradictorie opponuntur, non possunt simul coniungi in eodem, etiam de potentia Dei absoluta: contraria vero possunt, ut inferius dicemus.

SECTIO II.

Quæ sit propria contrariorum definitio, & ab aliis oppositis differentia.

1.

Voniam ea, quæ de aliis tribus generibus oppositionum hic desiderari poterant, inferius commodiora habent loca, ut diximus, hic solum cetera, quæ ad contrarietatem spectant pertractā-

da sunt. Quod optime etiam in hunc locum cadit, quia contrarietas, quæ inter proprietates qualitatis numeratur, cum omni proprietate & rigore intelligenda est.

Contrariorum definitio.

Hanc ergo contrarietatem seu contraria ipsa sic definit Aristoteles 10. Metaphysic. cap. 6. *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt.* In qua definitione illa particula *Quæ* locum habet generis: & sub ea intelligere possumus qualitates, vel aliquid simile, si contraria ipsa referat. Ponitur tamen sub ea confusa & transcendentali ratione: quia fortasse extra qualitatem potest esse aliqua vera contrarietas, quod postea disputabimus: nam definitio, quantum fieri possit abstrahere debet ab incertis & dubiis. Quod si definitio de contrarietate ipsa quasi in abstracto detur genus sub illa particula contentum erit oppositio seu distantia eorum, quæ sub eodem genere maxime distant &c. Sicque illam videtur explicasse Aristoteles citato loco. Reliquæ tres particule loco differentie ponuntur, quæ ligillatim, breuiterque explicandæ sunt.

An omnia contraria sub eodem genere continentur.

Primum enim dubitari potest, cur Aristoteles definite dicat contraria debere contineri sub eodem genere, cum in cap. de Opposit. in dialectica sub distinctione asserat, debere esse aut contenta sub eodem genere, aut genera diuersa. Et exemplum ponit in bono & malo, quæ contraria sunt, & tamen sub eodem genere non continentur, sed sunt quasi diuersa genera rerum: & sub illis generibus assignari possunt virtus, aut vitium, error, & scientia, quæ contraria sunt, & sub eodem genere non continentur. Item vel illa particula intelligitur de eodem genere proximo: & sic falsum manifeste continet, ut exempla adducta ostendunt: vel de remoto: & tunc eadem ratione poterunt contraria esse genera diuersa: quia non est maior ratio cur debeant conuenire in vno genere remoto, quam in alio. Maxime quia inter res diuersorum prædicamentorum videtur intercedere contrarietas, quia calefactio, v.g. non solum est contraria frigefactioni, sed etiam frigori, à quo distat prædicamentali genere. Et similiter calor ut octo videtur contrarius formæ substantiali aquæ, quam proinde expellit.

Nihilominus dicendum est, illam particulam optime assignatam esse, per quam videntur contraria primo differre à priuatiue, vel contradictorie oppositis: nam hæc sunt primo diuersa, eo quod alterum extremum negatiuum sit: quod cum altero positiuo non potest habere realem convenientiam: ideoque non possunt sub eodem genere contineri. Ab oppositis autem relatiue aliquo etiam modo differunt contraria per hanc particulam, licet non omnino: nam si relatio dicatur relatiue opponi termino ut sic procedet illa differentia etiam respectu illius oppositionis, quia non oportet ut relatio & terminus sint sub eodem genere, imo frequentius sunt sub diuersis quia terminus quid absolutum est, ut inferius ostendemus. Si vero consideremus oppositionem, inter relationes vtriusque extremi, sic interdum possunt plus quam genere differre, quia vna potest esse relatio rei, alia rationis. Aliquando vero possunt non solum sub eodem genere, sed etiam sub eadem specie contineri, ut relationes similitudinis, & alia, quæ æquiparantiæ dicuntur. Et in hoc etiam discrimen habent à contrariis: quia vera contraria nunquam possunt esse eiusdem speciei: quod etiam per illam

illam particulam insinuat. Nonnunquam vero possunt relationes oppositæ sub eodem genere contineri, vt paternitas & filio: & illæ non excluduntur per hanc particulam, sed per subsequentem.

V. Ratio vero huius partis sic sumitur ab Aristotele ex subsequentibus: nam inter contraria est quidam ordo per se in ordine ad transmutationem: nam ex natura rei fit transitus ab vno ad aliud, & de conuerso hæc autem vicissitudo transmutationis, per se non reperitur inter ea, quæ genere differunt: nam ex loco vt sic non fit transitus ad qualitatem, per se loquendo, sed ad locum & de conuerso: ergo contraria debent esse generis eiusdem. Et eadem ratione non possunt esse eiusdem speciei, quia alioqui non ita inter se pugnant. Item contraria versari debent circa idem subiectum: vnde ex parte subiecti eadem est capacitas ad recipiendam contraria, non coniunctim, sed diuini: ergo oportet vt contraria habeant inter se conuenientiam saltem genericam, ratione cuius idem subiectum esse possit capax vtriusque. Vnde hoc loco considerare possumus, genus interdum sumi logice, interdum physice pro materia. Quamquam ergo definitio proprie videatur intelligi de genere logico, vt indicat illa particula *sub eodem*: nos tamen addere possumus contraria esse debere eiusdem generis physici, quia si in concreto sumantur, ex eadem materia constare debent, si vero in abstracto, in eadem materia debent recipi seu versari. Imo vterius addo, cum duplex sit materia, ex qua, & circa quam, seu subiectiua, & obiectiua: quando contraria vtramque habent, non enim omnia obiectiua materiam requirunt, sed solum illa, quæ ad aliquod obiectum transcendentalem dicuntur habitudinem) tunc in vtraque debere conuenire: vt hoc etiam modo dici possint esse eiusdem generis physici in vtraque materia, quia alioqui non habebunt formales effectus & inclinationes repugnantes, nisi circa idem aliquo modo versentur. Quæ omnia facile possunt inductione ostendi, tam in qualitatibus physicis omnino absolutis, vt albedine & nigredine, calore & frigore, quæ habitibus, vel actibus mentis.

VI. Quod ergo Aristoteles dixit in capite de Oppositis, contraria interdum esse genere diuersa, varie exponitur. Quidam putant Aristotelem non fuisse locutum ex propria sententia, sed iuxta Pythagoreorum opinionem, qui ponebant duo principia primo diuersa, bonum & malum, & sub illis duos ordines rerum inter se prorsus diuersos & contrarios, vt idem Aristoteles refert i. Metaphys. ca. 5. Quam expositio nem probare videtur D. Tho. 3. con. Gent. c. 9. & fuit lamblici, & Simplicii, vt refert ibi Ferrariensis. Et eam etiam sequitur Caietanus in prædicamen. Alii vero exponunt, bonum & malum dici genera contraria, non proprie & in rigore sumpto nomine generis, sed quia sunt conditiones generales omnium contrariorum quia semper vnum habet rationem mali respectu alterius, vel secundum se, quia semper vnum se habet vt priuatio & defectus comparatione alterius vt supra dictum est, vel respectu subiecti, cui alterum contrariorum disconueniens est. Ita fere Theophrastus & Ammonius in prædicamen. Iuxta quam interpretationem dicendum est contraria secundum suas entitates contineri sub eodem genere, sub ratione autem boni & mali quodammodo esse quasi genera diuersa, vel sub generibus diuersis. Melius tamen dici videtur, Aristotelem locutum esse de bono & malo morali, vt etiam exposuit D. Tho. citato loco, & magis probauit in i. part. qu. 45. art. 1. ad tertium: Philosophus ipse declarauit, adhibitis exemplis virtutis & vitii. Est autem in moralibus contrarietas non formaliter ratione malitiae, quia malitia in priuatione consistit, vt supra disputatione II. declarauimus: sed ratione ipsius actus vel habitus, qui est quasi subiectum malitiae; & ita etiam hæc contraria sunt eiusdem generis, non solum in ratione qualitatis, sed etiam in

Tom. II. Metaphys.

ratione habitus vel actus. Dicuntur tamen peculiariter opponi in ratione boni & mali, quæ sunt veluti genera diuersa, quia tantum secundum eam rationem habent maximam distantiam, vt in sequenti puncto declarabimus.

Ad confirmationem respondetur, non oportere vt contraria conueniant in proximo genere prædicamentali, vt recte ostensum est. Necesse est autem in primis, vt conueniant in prædicamento, si immediate ac directe contraria sint: actio enim non est immediate contraria nisi actioni: termino autem contrariæ actionis non per se & directe opponitur, sed mediante suo termino. Et similiter, dispositio non est propriæ contrariæ formæ substantiali, sed contrariæ dispositioni, & ita non formaliter, sed dispositiue expellit substantialem formam: Rursus non solum continentur contraria sub eodem supremo genere prædicamenti, sed semper sub aliquo subalterno, vt inductione patet in qualitatibus (& idem est de aliis prædicamentis, quatenus in eis potest esse contrarietas) nam qualitates contrariæ vel ambæ sunt in prima specie vel in tertia: habitus enim contrariatur habitui, & actui, & passibili qualitas passibili qualitati. Et ratio non est alia, nisi quia alias non habent conuenientem proportionem vt sese expellant, & inter ea fit per se transmutatio.

Et ex hoc principio vterius procedendum est ad iudicandum, quanta esse debeat hæc conuenientia generica inter contraria: non enim potest vna generalis regula pro omnibus assignari: nam vnum vitium est contrarium alteri vitio; vna autem virtus non potest esse contraria alteri virtuti; cum tamen differentia generica eadem sit, seu proportionalis in vtriusque. Oportet ergo vt tanta sit conuenientia quanta sufficiat ad proportionem requisitam inter contraria & effectus eorum, vt inter se possint directe pugnare. Et hac ratione dicebamus supra, habitum non proprie & directe contrariari actui, sed habitui, & actum actui. Et eadem ratione error magis proprie & directe contrariatur opinioni veræ quam scientiæ, quia error etiam est quædam opinio, & sic de aliis.

Quomodo omnia contraria inter se maxime distent.

Secundo dubitari potest de altera particula, quæ requirit maximam distantiam inter contraria: nam hoc non videtur vniuersaliter conuenire omnibus contrariis. Virtus enim propriissime contrariatur vni vitio, & tamen non distat maxime ab illo; magis enim distat ab alio vitio extreme opposito: quia magis distat auaritia à prodigalitate, quàm liberalitas. Item error proprie est contrarius veræ opinioni à qua non summe distat, magis enim distat à scientia. Denique in latitudine colorum, verbi gratia, non solum extremum extremo est contrarium, sed etiam mediis. Vnde confirmatur, nam si vnum contrarium, tantum opponeretur alteri maxime distanti, sequitur, vnum vni tantum contrarium esse, quia extrema alicuius distantie tantum possent esse duo: consequens autem esse falsum adducta exempla ostendere videntur, nam vna virtus extremis vitiis contraria est.

Nihilominus dicendum est ea quæ sunt simpliciter & absolute contraria, quatenus sub eodem genere continentur, debere maxime distare sub illo. Vnde in primis fit intelligendum hoc esse de distantia positiua, nam negatiua vt diximus, maior est inter contradictorie opposita; si tamen illa, distantia dicenda est. Deinde intelligitur de distantia sub eodem genere; nam extra huiusmodi genus constat posse vnum contrarium magis distare ab aliis rebus, quam ab alio contrario. Tandem quod talis distantia debeat esse maxima, intelligi potest secundum positionem

Rf 3

tium

VII.

Quod & quale genus debeat esse commune id est traris.

VIII.

IX.

X.

tium excessum; ut videtur esse inter albedinem & nigredinem, sub genere coloris, vel solum negative, nimirum quod nulla sit maior. Et hoc videtur sufficiens. Probabile enim est, quatuor primas qualitates, calorem & frigus, humiditatem & siccitatem convenire in eodem genere proximo sub qualitate passibili, sub quo calor & frigus sufficienter distant ad perfectam contrarietatem, quamvis non magis inter se distant, quam siccitas & humiditas inter se: satis ergo est, quod distant maxime negative. Ratio autem, cur tanta distantia requiratur, est, quia aliqui contraria non se omnino mutuo expellerent, nec transmutatio vnius perfecte terminaretur ad aliud, quod est de ratione perfecte contrariorum, ut ex solutionibus argumentorum magis constabit.

XI.
Virtus & vitium an maxime distant.

Virtus igitur & vitium non continentur sub eodem genere proximo in ratione habitus, & ideo non oportet ut simpliciter summe distant; hoc enim modo recte probat argumentum magis distare inter se vitia extreme contraria. At vero secundum moralem oppositionem, seu in ratione honesti & turpis, summe distant virtus & vitium, vel talis virtus & tale vitium circa talem materiam, & ideo sub ea ratione sunt simpliciter & propriissime contraria. Dico autem summe distare saltem negative, quia fieri potest ut ab eadem virtute duo vitia eque distent, sicut secundum diversas & extremas rationes. Quamquam enim absolute illud vitium quod deterius est, magisque deficiens à recta ratione talis virtutis, simpliciter videatur summe distare ab illa: tamen secundum proportionalem rationem vnumquodque dici potest habere extremam distantiam ab ea rectitudine virtutis quā in illa destruit. Simili modo dicendum est de opinione vera & falsa, seu errore: summe enim distant sub suo genere, scilicet, opinionis, si veram habeant contrarietatem ex parte obiecti. Nam si solum differant quasi relative, non sunt contraria; cum eadem opinio possit esse successively vera & falsa ex mutatione obiecti. Igitur quod error plus distat à scientia contrariae veritatis, quam ab eiusdem opinione, non est contrarietas alterius contrarietatis, quia est distantia in alio genere, in quo scientia & opinio non habent tam propriam contrarietatem. De mediis autem coloribus respectu extremorum (& idem de quocunque medio, quod sit per participationem vtriusque extremi) dicendum est non esse simpliciter & absolute contrarios ipsis extremis: sed tale medium opponitur vni extremo per participationem alterius, & est contrario. Unde non omnino illa excludunt, sed in se continent, vel formaliter, vel virtute, ut infra declarabimus. Cum autem dicuntur contraria extreme distare, intelligendum est de contrariis, quæ per sese & omnino contraria sunt ac se expellunt.

Sitne vnum vni tantum contrarium.

XII.

Atque in eisdem contrariis verum habet, vni vnum tantum contrarium esse, ut exponit Aristoteles 10. Metaphysicæ, cap. 6. 8 & 9. ubi ait, hoc habere verum in extreme contrariis, non in mediis. Et ideo non obstat quod malum, & bono & malo opponatur, ut idem Aristoteles dixit cap. de oppositis, nam vni opponitur, ut extremo, alteri ut medio. Vel etiam dicere possumus, tunc vnum contrarium tantum habere aliud contrarium, quando illud est adæquatum, ita ut secundum totam latitudinem eius illi opponatur. At vero quando virtus habet duo vitia extrema sibi contraria, neutrum illi adæquate opponitur, id est, secundum totam latitudinem materię & actus eius: liberalitas enim, verbi gratia, tum ad dandum, tum etiam ad retinendum quando & quomodo recta ratio dicat, inclinatur avaritia vero per se solum illi opponitur, quatenus inclinatur ad dandum: prodigalitas vero est contrario, quatenus inclinatur ad retinendum. Ex his ergo satis manet exposita illa pars

definitionis contrariorum, quod sub eodem genere maxime distare debeat.

An se mutuo contraria expellant.

Tertio dubitari potest, quomodo etiam verum sit contraria debere se expellere mutuo circa idem subiectum: multa enim contraria esse videntur, quæ non habent hanc vim. Frigus enim non potest expellere calorem ab igne, nec siccitas expellere potest humiditatem ab aqua, nec nigredo albedinem à melle. Et in intellectu error non potest expellere scientiam: cum tamen scientia facile expellat errorem, præsertim si loquamur de actibus, inter quos etiam est propria contrarietas, in habitibus enim interdum accedere potest, ut error expellat scientiam intercedente obliuione, quod est quasi per accidens. Et confirmatur, nam cum vnum contrarium dicitur oppositum aliud, vel intelligitur effectiue, & hoc non, quia non omnia contraria habent vim efficiendi, ut patet de albedine & nigredine, voluptate & tristitia, & similibus: vel intelligitur formaliter, & hoc etiam non est vniuersale: nam expulsiō formalis solum est inter ea quæ in eodem subiecto simul esse possunt, & formaliter pugnare: nam si vnum non sit in subiecto, quando aliud ingreditur, iam non est formalis pugna: sed hoc etiam commune non est contrariis omnibus: nā saltem duo actus vitales contrarii nunquam possunt ita pugnare.

In hac particula tres condiciones contrariorum continentur, vna est, quod versentur circa subiectum, quia per se sumpta non possunt inter se habere repugnantiam nisi ordine ad aliquid tertium, quod non potest esse nisi subiectum. Et ideo duo substantia vnde sic non possunt esse sibi contraria, quatenus talia sunt, quia non respiciunt subiectum in quo possunt contrarietatem exercere. Dices, vnum substantia potest agere in aliud ad destructionem eius. Respondeo, solum posse agere aliquid ei inherens: nam si efficiat rotam substantialem ut sic non agat ad destructionem, sed potius ad eius productionem vel conseruationem. Id ergo, quod alteri inheret, potest esse contrarium, non ipsi cui inheret, ut sic, per se loquendo, nam illi potius vnitur, suoque modo illud perficit, sed alteri, quod etiam inherere possit. Dices, vnum corpus est contrarium alteri quantum ad præsentiam & existentiam in eodem loco, quæ contrarietas non sumitur in ordine ad idem subiectum, sed in ordine ad idem spacium imaginariū quod non potest simul duobus corporibus repleti. Respondeo, illam non esse propriam contrarietatem, sed repugnantiam quadam generalius dictā, quæ non oritur ex propria oppositione, cum quantitates illæ & præsentia sint eiusdem speciei & rationis, sed oritur ex peculiari limitatione & conditione quantitatis, quæ natura sua impenetrabilis est cum alia simili quantitate.

Ex eis vero clare colligitur secunda conditio, nimirum, subiectum contrariorum ut sic esse debere vnum & idem, ut supra etiam diximus intelligendo per subiectum genus Phycum contrariorum, quia ut sibi repugnent, oportet ut versentur circa idem. Dices calorem existentem in igne repugnare frigori existenti in aqua. Respondetur repugnare quali mediate, quia potest immittere in aquā alium calorem expellentem frigus: si enim talem virtutem non haberet, illi non repugnaret; immediate ergo contrarietas versatur inter formas circa idem subiectum.

Ex quo licet obiter colligere responsum ad interrogationem superius factam de expulsiōne effectiua aut formali. Dicendum est n. per se ac intrinsece requiri expulsiōnem formalem, nam effectiua, neque est semper necessaria, ut argumentum supra factum probat, neque est immediata, ut dixi, nec semper exercetur per qualitatem contrariam, sed per alia priorem vel eminentiorem, ut eadem voluntas efficit actus contrarios. Falsum est autem, expulsiōnem formalem

malem requirere e simultaneous existentiam vtriusque formæ in eodem subiecto: imo hoc ipsum est contrarietatem expulsiōis formalis, quæ in hoc consistit, vt effectus formalis vnus formæ ex natura rei repugnet in eodẽ subiecto cum effectui formali alterius: si autem formæ sunt simul, quantum ad id non habent effectus formales repugnantes, vnde quantum ad id non habent propriam contrarietatem, vt sect. 4. declarabimus. Vnde, si fortasse, dum ita simul existunt, vna forma operetur aliquid ad destructionem alterius (quod raro vel nunquam contingit, vt postea videbimus) iam illa non est expulsio formalis, sed effectiua; quia non est nisi efficiendo aliquid aliud, quod sit formaliter incompatibile cum præexistente forma, vt si calor & frigus vt quatuor sint simul, non potest ille calor quicquid operari ad destructionem frigoris, nisi operetur ad augmentum sui, quod est formaliter incompatibile cum tanto frigore.

XVII. Tertia conditio in illa particula contenta est, quod hæc expulsio sit mutua. Cuius ratio facilis est ex proxime dictis, nam hæc expulsio non est effectiua, sed formalis, & ideo non attenditur iuxta vim agendi, sed iuxta modum informandi. Ex quo necessario sequitur vt sit reciproca: nam si effectus formalis vnus qualitatis est per se & directe repugnans cum effectui formali oppositæ qualitatis, necesse est vt etiam è cõuerso formalis effectus alterius, alteri repugnet. Cõtra hanc vero conditionem specialiter procedit obiectio supra facta: ad quam breuiter dicendum est, solum oportere hanc expulsionem esse mutua: quantum est ex vi propriorum effectuum formalium talium qualitatum: nihilominus tamen ex parte agentium contingere posse, vt ab aliquo subiecto nõ possit expelli aliquid contrarium, vel propter diminutionem à propria forma, si sit adeo intrinseca, vt impediri nõ possit ab intrinseco agente, vel si sit dispositio ita necessaria, vt illa ablata statim subiectum corruptatur. Et ideo Aristot. cap. de oppositis, cum dixisset contraria sese vicissim expellere, addidit, nisi alterum insit à natura.

Corollaria ex precedenti doctrina.

XVIII. EX hac declaratione definitionis contrariorum colligi facile possunt variae differentiae contrariorum ab aliis oppositis, quæ partim in discursu huius & precedentis sectionis tactæ sunt, partim sumuntur ex Aristotele in cap. de oppositis. Ex quibus tres hoc loco breuiter notandæ & declarandæ sunt. Prima est proprie inter contraria & relativa. Nam in relatione vnus oppositorum insit existentiam alterius, non vero in contrariis: non enim, si vnus est (ait Aristoteles) aliud necessario erit: quod etiam dici potest de priuatiue aut negatiue oppositis: tamen quia in illis alterum extremum nihil est, ad contraria specialiter accommodatur. Videtur tamen huic doctrinæ repugnare idem Aristoteles 2. de celo text. 18. dicens: Si vnus contrariorum sit in rerum natura, aliud etiam esse debet. Respondetur, proprium sensum illius differentie esse vnum relativorum ex propria & intrinseca ratione, inferre existentiam alterius sibi oppositi, quatenus eius esse consistit in respectu ad illud: vnus vero contrariorum non ita inferre aliud ex sua particulari natura sed potius, quantum est ex se, destruere illud. Nihilominus tamen verum esse potest, quod alioloco Aristoteles intendit, scilicet, in ordine tamen ad complementum vniuersi necessarium fuisse, vt existente vno contrariorum, existeret etiam aliud, tum propter rerum varietatem, ex qua pulchritudo vniuersi consurgit, tum etiam propter vicissitudinem corruptionum & generationum, qua vniuersum conseruatur: tum denique quia eadem est potentia contrariorum, quæ in diuersis saltem subiectis petit in actum reuocari.

XIX. Secunda differentia maxime versatur inter contraria & contradictoria opposita, quæ suo modo ex-

tendi potest etiam ad opposita priuatiue. Nam inter contraria quedam sunt immediata, alia, quæ medium habent: contradictoria vero semper carent medio. Circa quam differentiam est aduertendum triplex medium excogitari posse inter opposita. Primum dici potest ex extremis, quod proprie dicitur esse per participationem extremorum, quia ex illis refractis, vel virtute vel formaliter constat, vt sect. 4. declarabimus. Secundum dici potest medium inter extrema, vt est virtus inter vitia, quod cum præcedente conuenit, quia est aliqua forma positiua: differt tamen, quia non componitur ex extremis, quauis materialiter in aliquo cum vtroque conueniat, vt explicui supra lib. 10. Metaph. cap. 10. Tertium medium dici potest abique extremis, id est, per solam abnegationem extremorum. Quedam ergo contraria sunt immediata quantum ad positium medium, vt amor & odium; alia vero carere etiam solent medio per abnegationem extremorum respectu ad æquati subiecta, in quo inueniri possunt, vt Aristoteles docet in c. de Opposis: qui tamen exempla adhibet in quibusdam, quæ non sunt proprie contraria, vt sunt par & impar, sanum & ægrum. At vero inter contradictoria nullum medium ex his locum habet, vt per se constat, & latius dicemus infra disput. 54. sect. 5. Inter priuatiue autem opposita non potest dari medium positium, vt per se constat, quia nihil potest coalescere ex affirmatione & negatione, quam includit priuatio: neque etiam cogitari potest forma positiua inter negationem & habitum positium cui opponitur. Et in hoc differt priuatiua oppositiua cõtraria absolute sumpta. At vero medium per abnegationem reperiri potest aliquo modo inter priuatiue opposita, in quo differunt à contradictoriis, vt latius declarabimus dicta disput. 54. Conueniunt autem cum contrariis, licet in hoc habeant aliquam diuersitatem, nam contraria habere possunt hoc medium, etiam in subiecto capaci: carere enim potest voluntas & virtute & vitio: priuatiue autem opposita solum possunt habere hoc medium in subiecto extraneo & incapaci, nam si subiectum sit aptum, necesse est vt vel habeat formam, vel illa careat, quod si careat, priuatum erit cum aptum iam supponatur. Et huius ratio à priori est, quia ceteris paribus immediatior, formalior ac maior est oppositio priuatorum, quæ in negatione consistit, quam contrariorum, quæ positiua est. Vnde etiam obiter intelligi potest, quod licet duæ formæ sint contraria, priuationes earum nullam inter se habent oppositionem: ideoque possunt esse simul in eodem subiecto capaci, vt ostensum est.

Tertia differentia assignatur inter cõtraria, & priuatiue opposita, scilicet, quod inter cõtraria est mutua transmutatio & vicissitudo circa idem susceptiuum, scilicet, quantum est ex parte eorum, vt in definitione explicatum est: inter priuatiue autem opposita non est ita, quia à negatione ad habitum non est regressus. Quæ differentia etiam, inter priuationem & negationem assignari solet, & ideo latius à nobis explicabitur dicta disput. 54.

XX.

Differentia
inter opposita
contraria
& priuatiue.

SECTIO III.

Verum propria contrarietas in omnibus & solis
qualitatibus inueniatur.

In hac sectione declarandum est, quomodo hæc oppositio tribuatur qualitati, vt proprietati eius, an, scilicet, in omni rigore, vt propriū dici solet, quod cõuenit omni & soli, ac semper. Quamquam de hac vltima conditione nulla in præsentia sit quaestio, nam si qualitas habet contrarium, ex natura sua illud habet, & hoc sensu dicitur semper illud habere, siue illud existat, siue non, de quo etiam iam

I.

Rr 4

dixi-

dicimus sectione præcedente, quomodo possit esse vel non esse necessarium. Alia igitur duæ conditiones hic breuiter declarandæ sint.

Non omnem qualitatem habere contrarium.

II.
Habitus principiorum non habet contrarium.

Habitus scientie.

Species intentionales.

Habitus infusi.

III.
Propria potentia caret contrario.

Passibiles qualitates maxime contrarium habent.

IV.

V.

ET primum quidem dicendum est, non omni qualitati conuenire ut habeat contrarium. Hoc facile patet discurrendo per omnes quatuor species qualitatis. Nam inter habitus nonnulli sunt, quia non habent contrarium, ut habitus principiorum: est enim quasi spirituale lumē adeo perfectum, ut non possit habere positium contrarium, quod illud expellat à suo subiecto. Idemque opinor esse valde probabile de scientia, quia etiam est perfectum lumē, estque in quodam superiori genere, quod attingere non potest habitus, qui ei valeat repugnare. Vnde error magis proportionate opponitur opinioni, cum qua sub eodem genere contineatur, quam scientiæ, licet, latius loquendo, soleat error dici contrarius scientiæ. Species etiam intentionales contrarium non habent: species enim albi & nigri simul insunt sine repugnantia. Habitus idem insunt, ut ego opinor: non habent proprium contrarium, quia sunt in superiori quodam ordine, in quo esse non possunt inordinati habitus, qui studiosis habitibus illius ordinis opponantur. Quamquam in inferiori ordine possint esse habitus scilicet acquisiti, qui cum illis superioribus habitibus pugnant aliquo modo possint, non tamen per directam ac propriam contrarietatem, hanc enim habent cum aliis habitibus acquisitis, & eiusdem ordinis: Inter actus etiam seu passionem appetitus ponit D. Thomas in 1.2. q. 23. art. 3. actum iræ, qui non habet passionem contrariam: actus autem immanentes, ut supra diximus in prædicamento qualitatis, & in specie dispositionis collocantur.

Rursus in secunda specie constat intellectum, voluntatem, & similes potentias non habere contrarium: imo in hac specie, si potentia proprie sumatur, vix credo inuenietur aliqua quæ contrarium habeat. De eo autem, si proprie sumatur, id est, ut in re ipsa condistinguitur à passibili qualitate: nā si omnis qualitas passibilis, quæ actiua est, sub hac ratione ponatur in illa specie potentie, constat plures esse potentias, quæ habent contrarium. In tertia itaque specie maiorem partem inueniuntur qualitates habentes contrarium: aliqua tamen reperiri potest quæ illo careat, ut lux: & si fortasse sunt aliqua alii nobis ignota. In quarta denique specie nulla est propria contrarietas: vna enim figura non est alteri contraria, licet sit diuersa: pulchritudo autem & deformitas, quæ solent numerari ut contrariæ magis videtur priuatiue opponi. Quod si aliqua ex parte contrarietatem includunt, id est, in quantum aliquam passibilem qualitatem ad suam constitutionem requirunt.

Ratio autem huius varietatis in qualitatibus inuentæ, vix potest alia reddi, nisi quia hæc proprietates non consequitur positivæ (ut sic dicam) ex præcisa ratione qualitatis ut sic, sed ex determinatis rationibus diuersarum qualitatum, quæ iuxta diuersas naturas & fines earum hanc proprietatem participant, quæ generi qualitatis ut sic non repugnat. Aliæ vero qualitates secundum proprias differentias, & munera non habent naturam aptam ad huiusmodi oppositionem quod quidem in diuersis qualitatibus ex diuersis capitibus provenire potest, ut in figura ex eo, quod solum est quidam terminus quantitatis: in intellectu & voluntate, quia sunt facultates intrinsece consequentes spirituales substantiæ: in lumine vero, quia est qualitas nobilissima, & communis corporibus incorruptilibus, & sic de aliis.

Quomodo contrarietas sit, vel non sit propria qualitatum.

Secundo dicendum est, non solas qualitates habere contrarium, quamvis sub aliqua ratione pos-

sit hoc singulariter attribui. Declaratur breuiter utraque pars. Et primum constat iuxta commune modum sentiendi Philosophorum motibus & actionibus contrarietatem attribui, quæ tamen qualitates non sunt: quod satis esset ad prioris partis probationem: est autem aduertendum, inter mutationes vel motus duplicem inueniri oppositionem. Vna est inter generationem & corruptionem, & omnes alias quæ ad modum corruptionis & generationis se habent, ut intensio & remissio, & hæc oppositio non est proprie contraria sed priuatiua, quia altera ex his mutationibus scilicet, corruptio non est positiva, sed priuatiua. Alia vero est oppositio inter actiones vel mutationes positivas, ut inter calefactionem & refrigerationem, & inter has potest inueniri propria contrarietas, quæ radicaliter nascitur ex contrarietate terminorum, ut ex 5. Phisic constat. Vnde qualis fuerit contrarietas inter terminos talis erit inter ipsas mutationes.

Dupliciter autem possunt duo termini mutationum dici contrarii. Primo ex eo solum, quod sunt duo extrema alicuius latitudinis, quæ potest successe pertransiri, ab vno ad alterum terminum tendendo, vel redeundo. Et hæc contrarietas non semper est propria, sed ita appellatur per quandam imitationem, ut duo extrema puncta vnius lineæ, reuera non sunt contraria, cum sint eiusdem rationis, tamē si considerentur quatenus ab vno potest iri ad aliud, & e conuerso sic dicuntur habere contrarietatem in ratione terminorum: quia sunt termini positiui, & habent quandam repugnantiam in ordine ad tales motus. Alio vero modo possunt termini mutationum esse contrarii propriissima contrarietate supra definita: quomodo calor & frigus sunt termini contrarii respectu oppositarum alterationum. Prima ergo contrarietas late sumpta, communis est aliis rebus vel mutationibus, ut constat: secunda vero solum est inter qualitates vel inter mutationes ad qualitates proprie contrarias, ratione ipsarum qualitatum.

Hoc ergo modo conuenit specialiter soli qualitati habere contrarium nempe proprie ac perfecte, & tanquam radici & fundamento, ratione cuius talis contrarietas in ipsis actionibus vel mutationibus participatur. Vnde in ipsis etiam mutationibus augmentis & decrementis (si attente res consideretur) oppositi & magis est ratio priuatiua quam proprie contrarietatis. Inter motus autem locales contrarietas potius est in quadam diuersa habitudine inter eosdē terminos, quam in substantia vel entitate ipsorum motuum, qui aliqui esse possunt eiusdem rationis, ut sunt verbi gratia, inter motus aut ab Athenis ad Thebas, aut à Thebis ad Athenas.

Extra prædicamentum qualitatis, actionis & passionis, propriam contrarietatem non inueniri.

MISSIS autem motibus & mutationibus, vel actionibus, in rebus aliorum prædicamentorum extra qualitatem nulla est propria contrarietas. Quod quidem de substantia expresse docet Aristoteles in capite. De substantia: estque satis notum de materia prima & de formis vel substantiis subsistentibus ut sic, quia non respiciunt subiectum, in quo possunt habere contrarium. De formis autem substantiabilibus difficilius redditur ratio, cur inter formam ignis & aquæ, verbi gratia, non sit propria contrarietas: nam videntur sub genere formæ elementaris summe distare, & ab eodem subiecto mutuo se expellere. Quidam respondent, illas formas non esse contrarias, quia non se ita expellunt ab eodem subiecto, ut illud ab vna ad aliam successiue transeat per aliquod medium, quod participet extrema. Sed certe hoc non est necessarium ad contrarietatem: amor enim & odium contra-

contraria sunt, inter quæ non est transitus successivus, nec per medium positivum, quod constat ex extremis. Videtur ergo dicendum inter formas substantiales non esse propriam contrarietatem, quia respectu materiæ non habent repugnantiam ex peculiari conditione, sed ex generalisatione formæ substantialis absolute constituentis essentiam, seu speciem rei. Et propterea etiam non opponuntur ut propria extrema alius generis, quæ ex propriis rationibus illam propriam ac peculiarem repugnantiam inter se habent: quo modo intelligenda est contrarietatum definitio. Ex quo à fortiori constat etiam inter differentias substantiales non esse propriam contrarietatem, præsertim Physicam, de qua loquimur: quamvis metaphysice soleant contrariæ appellari. De aliis verò prædicamentis accidentium nulla est difficultas, ut patet ex dictis supra de quæritate, & ex discursu exteriorum constabit.

SECTIO IV.

An contraria possint aliquo modo simul esse in eodem subiecto.

DVo præcipue in hoc titulo continentur: primum est, an naturaliter possint contraria simul esse saltè refracta seu remissa si sint perfecta, non est locus quæstioni, ut ex ipsa definitione constat, quæ saltè intelligi debet ex natura rei. Ex quo oritur altera quæstio, an saltè de potentia absoluta & supernaturaliter possint contraria simul esse, etiam in esse perfecto.

An ex natura rei, contraria simul esse repugnent etiam in gradibus remissis.

Circa priorem partem aliqui existimant, qualitates contrarias in nullo gradu, etiam remisso posse simul esse ac formaliter in eodem subiecto: sed solum virtualiter, ut sunt colores extremi in mediis. Ita tenet Gregor. in 1. dist. 17. q. 3. & sequitur Soncinas 10. Metaphys. quæst. vltima. Fundamentum eorum est, quia qualitates non sunt contrariæ ex vi intentionis, sed ex vi suæ essentia specificæ, dicente Aristotele 10. Metaphys. text. 13. & 14. contrarietatem esse oppositionem secundum formam: quæ forma, seu essentia integra est in quocumque gradu quantumvis remisso: ergo. Secundo, quia qualitates mediæ inter extrema sunt veræ qualitates constitutæ in aliqua specie qualitatis: ergo non possunt consistere ex ipsis extremis formaliter sumptis, quia impossibile est ex speciebus diversis & completis in suo genere tertiam speciem componi. Antecedens vero patet inductione in coloribus mediis: negari enim non potest quin sint proprie ac per se qualitates: idem autem videtur de temperamento, verbi gratia, ad formam mixti, nam sicut forma illa est per se una, ita & dispositio ad illam: ergo in illa qualitate non sunt extrema formaliter, sed virtute: ergo eadem ratione idem dicendum est, quod tuncque videtur dari qualitas mediæ inter hæc extrema. Tertio adducit Soncinas nonnulla testimonia Commentatoris, & Divi Thomæ, quæ infra proponemus.

Non repugnare contraria in gradibus remissis ostenditur.

Nihilominus dicendum est, fieri posse naturaliter, ut duæ qualitates, quæ in esse perfecto & intenso simul esse non possunt, in gradibus remissis simul sint in eodem subiecto. Hæc est communis sententia Metaphysicorum in lib. 10. vbi Iauel. quæst. 13. & Capreolus in 1. dist. 17. quæst. 2. ad argum. cont. 2. concl.

Marfil. 2. de Gener. quæstione 6. & alii quos inferius citabimus. Et videtur manifesta hæc sententia Aristotelis 5. Physicorum cap. 2. & 4. vbi ait, aliquod esse magis minusve tale, quod plus minusve habet de admissione contrarii. Et cap. vltimo text. 62. fatetur contraria aliquo modo esse simul in eodem: & 2. de partib. cap. 1. dicit, primam compositionem esse ex quatuor primis qualitatibus. Idemque sumitur ex 2. de Anima, text. 123. & 124. & ex aliis locis, quæ supra citauimus disputatione 15. sectione 10. num. 41. & sequentibus.

Et potissimum probatur hæc sententia experientia, quæ tam euidenter videtur, ut eam negare sine cogente ratione philosophicum non sit. Quando enim aqua calefit ab igne, euidenter videtur aliquem formalem calorem in se recipere, & tamen non statim amittit totam frigiditatem, manet ergo ibi simul illa duo contraria refracta. Deinde aliàs sequitur frigiditatem, verbi gratia, nunquam intendi aut remitti, sed statim ac incipit actio ignis in aquam, omnino desinere totam illam qualitatem, quæ est frigiditas, & aliam nouam introduci simplicem & virtute continentem calorem & frigus, consequens est falsum: ergo. Sequela probatur, quia cum primum ignis agit in aquam, aliquam positivam qualitatem in eam introducit: ergo vel illa est formalis calor remissus, remittens etiam frigiditatem, & hoc est, quod intendimus, vel est aliqua qualitas expellens omnino frigiditatem formalem, & ita nunquam frigiditas poterit remitti. Minor autem probatur, quia si hæc qualitates primæ non sunt intensibiles & remissibiles, certe nullæ sunt: quod quam sit falsum, ostendemus disputatione sequente.

Et confirmatur præterea, quia si per primam actionem ignis in aqua tota expellitur frigiditas, & mediæ qualitas introducit, ergo quamdiu ita procedit actio, ut illa qualitas plus de calore, quam de frigore virtualiter contineat, necessarium est totam illam qualitatem perire, & nouam introduci. Consequens autem est falsum ergo. Sequela patet, tum à paritate rationis, nam si frigiditas intensibilis non est, & tota statim perit per actionem ignis, cur non etiam illa qualitas mediæ? Tum etiam, quia fieri non potest ut vna & eadem simplex qualitas per simplicem actionem intendatur, quatenus virtute continet vnum extremum: & remittatur quatenus virtute continet aliud. Nam si talis qualitas habet gradus intentionis, omnes sunt inter se proportionati, & eiusdem essentialis rationis: & ideo in omnibus & singulis est proportionalis participatio, seu virtualis continentia extremorum. Ut, verbi gratia, si color ruber virtute continet albedinem magis quam nigredinem, in singulis gradibus illius coloris idem modus continentia reperitur, unde quoties intenditur ille color, intenditur etiam maior illa virtualis participatio albedinis quam nigredinis; & sic de aliis. Cum ergo per actionem caloris, in tepiditate fiat maior participatio caloris, quam frigoris, & antea e contrario res se haberet, non potest id fieri per solam intentionem eiusdem simplicis qualitatis: aliàs & illa qualitas simul tenderetur, & remitteretur, & gradus illi non essent eiusdem rationis essentialis, nec proportionati inter se. Oportet ergo ut semper fiat mutatio totius qualitatis mediæ, & veluti mixta in aliam compositam ex diuersa mixture. Consequens autem esse falsum patet, quia oportebit vel illam mutationem non esse continuam, quod est contra veritatem & experientiam, ut sequenti disputatione dicemus: vel certe oportebit in successione talis mutationis infinitas qualitates medias mutari, quia in quolibet instante qualitas mediæ aliter se habet: & non per intentionem vel remissionem: ergo per mutationem vnius qualitatis in aliam. Hoc autem vltimum consequens est etiam impossibile, ut ostendemus in similitudine disputatione sequente, sect. 1.

Ratio

IV.

V.

Ratio à priori
conclu-
sionis.

Ratio autem à priori sumēda est, destruendo fundamentum contrarietatis sententiae. Quia non est necesse ut omnia contraria sese mutuo expellant ex vi suarum rationū essentialium præcise sumptarum, quia neque Aristoteles id dixit in 10. Metaphysicæ, ubi citatur, neque experientia aut aliqua ratio probabilis ostendit hanc esse contrarietatis naturam. Aristoteles enim loco citato solum dicit, contraria debere maxime distare sub eodem genere, & sese mutuo expellere, ab eodem subiecto, ex quo recte sequitur formalem contrarietatem esse inter aliquas formas essentialiter differentes, non tamē sequitur habere formalem repugnantiam ex præcisīs entitatibus essentialibus, in quocumque gradu remisso existant. Possunt ergo inter se repugnare quoad excessum latitudinis vel intensiōis, etiam si in inferioribus gradibus nō repugnent. Potestque in qualitatibus Physicis hoc declarari, quia qualitates contrariæ respiciunt idem subiectum secundum eandem capacitatem & dispositionem: id tamen non est verum, per se & generaliter loquendo de sola potentia receptiva contrarietatis ut sic, ut patet de voluntate, superficie, &c. Constatque potest ex eis, quæ supra disputatione decima quarta dicta sunt de causa materiali accidentium. Hæc ergo capacitas subiecti extenditur ad certam graduum latitudinem, quæ impleri potest, vel per unam tantum qualitatem, si perfecte intensā sit, vel ex admixtione plurium in gradibus admixtis. Atque ita fit, ut possint formæ habere contrarietatem & repugnantiam secundum intensos gradus, in quibus latitudinem excedunt, licet in remissioribus possint esse simul.

VII.

Hinc etiam sequitur, interdum posse contraria esse simul in gradibus remissis æqualibus, qui ad implendam latitudinem sufficiant: interdum vero in inæqualibus, & aliquando posse excedere unum contrarietatis, interdum aliud cum prædicta proportionē, quæ latitudinem impleat, & non excedat. Vnde obiter etiam soluitur ratio quædam, quæ obiici solet nam si verbi gratia albedo ut quatuor, & nigredo ut quatuor possunt esse simul in eodem subiecto: ergo color rubens & viridis poterunt esse simul in pluribus gradibus, vel in summo: quia media minus se opponuntur quam extrema. Negatur enim consequentia, quia subiectum non est capax nisi tantæ latitudinis coloris ex quibuscumque gradibus impleatur. Vnde licet colores medii minus distent in natura, tamē quantum ad coexistentiam in subiecto, non minus repugnant quoad gradus intensos.

Obiectiones contra datam resolutionem.

VIII.

Dices, si contraria sunt simul hoc modo: ergo simul denominant subiectum: ergo simul erit calidum & frigidum: at ex denominationibus contrariis inferuntur contradictoria. Et confirmatur, quia si huiusmodi qualitates possunt esse simul, etiam motus, qui ad illos tendunt, usque ad tales gradus: quia non est maior contrarietas inter motus, quam inter terminos.

Quomodo contraria forma simul denominent.

IX.

Circa principale argumentum Capreolus, Iauellus, & alii laborant ut omnino defendant veranque qualitatem contrariam non denominare subiectum, quia putant ex denominationibus contrariis necessario inferri contradictorias. Sed in hoc cauenda est æquivocatio, ne sit contentio in verbo denominandi. Nam potest intelligi de denominatione verbali (ut sic dicam) quæ consistit in usu nostræ locutionis & impositionis nominum. Et sic verum est,

nos non vocare simpliciter tale nisi à forma prædominante, & quia non possunt ambæ formæ contrariæ prædominari, ideo denominatio semper est una tantum. Quam quidem denominationem, quando formæ sunt æquales, nos non sumimus ex una vel altera forma, sed ex tali coniunctione utriusque: ita ut licet denominatio in verbis sit simplex, in re sit quali collectiua. Ut cum dicimus aquam esse tepidam perinde est ac si diceremus esse affectam frigore ac calore cum quadam æqualitate. Hanc autem æqualitatem, vel excessum nos non mensuramus ex re ipsa, sed ex sensu nostro, vel actiuitate. Vnde aquam interdum vocamus simpliciter calidam, licet forte in re plus habeat frigoris quam calor: quia calor magis agit, & sentitur. Alio modo intelligi potest denominatio realis, id est, quæ in re ipsa existit ex vi adhesionis formæ ad subiectum, & posset proprio conceptu & nomine significari. Et hoc sensu verum est duas formas contrarias, eo modo, quo sunt simul duas dare denominationes, quia duos habet effectus formales, qui propriis nominibus possunt significari, licet de facto non sint imposita incomplexa nomina, quæ illos significant, tamen complexe dicere possumus, idem esse calidum ut sex, & frigidum ut duo, vel quid simile. Hæc tamen denominationes non inferunt contradictorias, quia reuera non sunt contrariæ: nam licet dicantur sumi à formis contrariis quali materialiter, non tamen formaliter ut contrariæ & repugnantes sunt.

Motus ad contrarias qualitates quando possint esse simul.

Ad confirmationem respondet Iauellus supra, motus contrarios acquiritivos non posse esse simul: si vero unus sit acquisitio, alius amissio, posse esse simul. Sed non bene respondet. Quia si acquisitio & amissio sint eiusdem qualitatis & secundum idem seu eandem partem subiecti, non possunt esse simul, quia priuatiua opponuntur, ut intensio & remissio calor. Si vero sint acquisitio & amissio contrariarum qualitatum, ut intensio frigoris, & remissio calor, de quibus ipse loquitur, sic non sunt motus contrarii: sed potius quali partiales mutationes componentes unam integram transformationem, per recessum ab uno termino, & accessum ad alium. Neque de his procedit argumentum, sed de motibus acquisitiuis contrarietatis terminorum. De quibus etiam, si cum proportionem loquamur, non potest absolute negari, quin eo modo, quo termini possunt esse simul, possint etiam esse ipsi motus acquisitiui, usque ad gradus remissos.

Duobus itaque modis potest se habere subiectum talium mutationum: primo ut sit plene affectum tota latitudine graduum contrarietatis qualitatum, ut v.g. quod habeat sex gradus calor, & duos frigoris, vel in alia simili proportionē: & tunc impossibile est simul moueri motibus acquisitiuis illarum qualitatum: quia statim subiectum excederet latitudinem, & inciperet habere illas qualitates ultra gradus remissos. Secundo potest intelligi subiectum non habens plenam illam latitudinem, ut si omnino careat frigore & calore, vel habeat aliquid calor, & nihil frigoris, aut è contrario. Et tunc nihil repugnat tale subiectum simul moueri ad utramque formam illam usque ad obiectam plenam latitudinem graduum confluentem ex gradibus remissis utriusque formæ idque conuincit argumentum factum, quia non est maior contrarietas inter mutationes, quam sumatur ex terminis.

Neque est verum, quod Iauellus obiicit, tantam esse oppositionem inter has mutationes ad contrarios terminos in esse remisso, quanta est inter motum & quietem respectu eiusdem termini: nam motus & quies

quies opponuntur priuatiue: ille autem mutationes in rigore non opponuntur, quia termini contrarii in esse remisso ut sic vere ac formaliter contrarii non sunt. Vnde cum Aristoteles negat in 5. Physic. motus contrarios posse esse simul, loquitur proprie ac formaliter de contrariis, quatenus veram oppositionem habent: sicut etiam in vniuersum negat contraria posse esse simul: quod intelligendum est secundum eum statum in quo vere sunt contraria.

Atque hinc colligimus, quando termini mutationum ita se habent, ut in nullo gradu possint esse simul, tunc etiam mutationes contrarias in nullo gradu fieri posse simul in eodem subiecto. Exemplum sumere possumus ex motu locali, nam quia idem corpus non potest esse simul in duobus locis, nec secundum se totum, nec secundum eandem partem, ideo non potest moueri simul motibus contrariis secundum totum, aut secundum eandem partem. Anima vero rationalis, quæ informat diuersas partes, simul potest cum illis moueri motibus aliquo modo contrariis, quia simul esse potest tota in diuersis locis partialibus. Et consimili ratione existimo, actiones animi vitales & immanentes contrarias simul esse non posse etiam in gradibus remissis: quia actus ipsi vitales quoad hoc maiorem habent repugnantiam, quam alie qualitates physice, vel quam ipsi habitus, propter intrinsicum & actuale modum efficiendi, quem habent, & quia vnus actus actualiter destruit obiectum alterius. Nec refert, quod interdum potest homo tristiari ac delectari: quia, ut notauit Alexan. lib. 1. hatur. quæstion. in 12. & ex illo Zimara in tabula, verbo, Contraria: & D. Thom. 3. part. quæstione 84. artic. 9. ad 2. h. actus vitales non sunt contrarii, nisi sint de eodem obiecto: nemo autem simul tristatur & gaudet de eodem obiecto, formaliter loquendo, sed de diuersis: quod latius notauimus & explicui in 1. tom. 3. p. disput. 28. sect. 3.

Satis fit fundamentis contraria sententia.

XV. **F**undamentum igitur principale contrariæ sententiæ solutum iam est. Ad secundum vero argumentum, quod est de qualitatibus mediis inter extreme contrarias, respondetur, verum esse interdum qualitatem mediam esse vere ac per se vnā, in qua non sunt contraria formaliter in esse remisso, sed tantum virtualiter. Et probabile est huiusmodi esse colores medios, rubeum, viridem &c. quia reuera sunt propriæ species coloris. Et fortasse de his loquitur Commentator 4. Metaphys. text. 27. ubi ait, contraria habentia medium, esse in medio in potentia, non in actu, id est, virtualiter, & non formaliter: statim enim adhibet exemplum de albedine & nigredine, ve sunt in colore medio. Quod expresse declarat 10. Metaphys. text. 7. dicens. Non debet aliquis dicere, quod colores componuntur ex duobus scilicet albo & nigro: nempe formaliter. Et eodem modo posset exponi Diuus Thom. in 3. distinctione 14. articulo 2. quæstione 3. ad primum cum ait, In minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa. Quamquam ibi potius videatur loqui formaliter de minus albo ut sic: quod per se nec colorem medium, nec nigredinem requirit, sed albedinem remissam. Itaque non negamus, quin aliquando medium inter contraria esse possit vere vnum & virtute tantum continens extrema, & non formaliter, etiam in esse remisso, non quia repugnet omnia contraria sic esse simul, sed quia in aliquibus mediis qualitatibus sit perfecta mixtio, per transmutationem extremorum in vnum medium virtute continens extrema. Hæc autem mixtio non potest fieri semper in omnibus contrariis, sed solum imperfecte per formalem coniunctionem vtriusque contrarii in esse remisso, ut de tepiditate ex frigore & calore composita ostensum est. Et in habitibus animæ id etiam est manifestum, non enim coalescit vnus simplex

habitus ex vitio, & virtute oppositis in esse remisso. Cur autem in quibusdam contrariis derur simplex medium virtute tantum continens extrema, in aliis vero minime, ex propriis rationibus diuersarum qualitatum nascitur, non vero ex generali oppositione contrariorum. In quo autem ordine ponendum sit temperamentum, quod erat aliud exemplum tactum in illo argumento, parum nostra refert, nam, qualecunque illud sit, non inde fit qualitates contrarias nunquam posse esse simul in esse remisso. Mihi tamen probabilius est, temperamentum non esse vnam simplicem qualitatem: sed mixturem imperfectam, seu collectionem primarum qualitatum in esse remisso cum certa proportionem, ut est communior sententia Philosophorum in libro primo de Generatione cap. 10. & 4. Meteor. cap. 1. Quibus locis Aristoteles huic fauet sententiæ: & aperte D. Thom. 1. part. q. 76. articulo 4. ad 4. & quodlib. 1. art. 6. ad 3. ex quibus testimoniis etiam confirmatur superior sententia à nobis posita.

De potentia Dei absoluta, quæ contraria possint esse simul.

XV. **V**ltimo loco dicendum superest, an de potentia absoluta possint contraria esse simul in esse inteso. Nam Iauellus & alii videntur hoc virtute negare dum agunt, ex huiusmodi contrariis inferri necessario contradictionem. Sed reuera non infertur, etiam si illud miraculum admittatur de potentia absoluta. Quia, ut supra dicebam, vnum contrariorum non habet immediatam ac formalem oppositionem negatiuam cum alio, sed eam infert mediate, quatenus effectus vnus est naturaliter incompensibilis cum effectu alterius, quam incompensibilitatem potest Deus impedire, & simul coniungere vtrumque effectum posituum in eodem subiecto, ita ut in re simul sit calidum ut octo, & frigidum ut octo. Et tunc in ordine ad diuinam potentiam affirmatio vnus non infert negationem alterius.

Erit autem tum quæstio solum de verbali denominatione, an illud subiectum appellandum sit calidum, vel frigidum, aut neutrum: posset enim imponi nomen quod collectionem vtriusque comprehenderet. Itaque, generatim loquendo, non inuenio in hoc contradictionem ex præcisa ratione contrarietatis: quia licet hæc contrariæ qualitates ex sua natura sint aptæ se expellere, non tamen est contra essentiam earum, quod Deus impediatur, ne illa aptitudo in actum reducat. Sicut etiam naturaliter repugnat duo corpora esse simul in eodem loco, & tamen Deus vincit illam repugnantiam, & simul illa constituit. Idem ergo potest facere in qualitatibus contrariis etiam quoad gradus repugnantes. Atque ita tenet Palud. in 3. d. 15. q. 2. Qui etiam de actibus vitalibus contrariis idem sentit. Ego vero semper illos excipio propter contradictionem, quam includunt ex parte obiectorum, eo quod vnus destruat formale obiectum alterius, ut latius explicui in citato loco 3. p. in 1. tomo, disput. 38. sect. 3. Quibus nihil addendum occurrit: neque ibi dicta hic repetere necessarium est.

DISPUTATIO XLVI.

De intensione qualitatum.

Ecce est secunda proprietas qualitatis, quæ declarare hoc loco proposuimus, quia etiam natura sua abstrahit à materia, & in rebus spiritualibus inueniri potest. Est autem circa nomen intentionis aduertendum, duob. modis accipi posse. Primo & maxime vltimo pro mutatione illa per quam eadem qualitas magis ac magis in eodem subiecto sequen-